کاتی نوێژی بەیانی لە قورئان و فەرموودەدا

نوسینی : ابو شهاب الكردي

ئامادەکردنی : دامەزراوەی انفال

کاتی نوێژی بەیانی لە قورئان و فەرموودەدا

پێشەکی

بِسْمِ اللَّـهِ الرَّحْمَـٰنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ)[آل عمران:102]،

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً)[النساء:1]،

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً ۞ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً)[الأحزاب:70-71]، أما بعد:

بەپشتیوانی الله تعالی بەپێویستم زانی کە لەسەر مەسەلەی کاتی نوێژی بەیانی بدویم لەبەرئەوەی زۆر کەسی تێی کەوتوون بەو کاتەی کە وەزارەتی ئەوقافی موونافیق دیاری کردوە نوێژی بەیانی دەکەن، کە خۆی ئەوکاتە کە بانگی نوێژی بەیانی دەدرێ لە کوردستان کاتەکەی هەڵەیە و کاتی نوێژی بەیانی نیە، ان شاء الله بەبەڵگە بۆتان ڕوون دەکەینەوە کە چەند ساڵە شەونوێژ بەو خەڵکە دەکەن بەحسابی نوێژی بەیانی ، وەهەروەها کاتی پارشێو کە لەپێش ئەو بانگە ساختەیە دەست هەڵدەگرن لەخواردن و خواردنەوە هەمووی هەڵەیە ان شاء الله بەکورت و پوختی بۆتان ڕوون دەکەینەوە .

سەرەتا دەمەوێ هەندێك لەسەر ئادابەکانی نوێژ بدوێم ئایە مەرج(شرط)و پایە(روکن) چین زۆر گرینگە ئینسانی مسوڵمان بیزانێ.

یەکەم : پایە(الرکن) / واتا ئەو شتەی لەناو کارێك هەیە بەنەبوونی دەبێتە هۆی بەتاڵ بوونەوەی کارەکەی بەس مایە پوچیت بۆ دەمێنێتەوەو نوێژەکەت قبوڵ نابێ تەنها ماندوو دەبی و تەواو ، خۆی دوازدە دانەیە ، وەکو کرنوش (رکوع) نەبردن ، یان نە خوێندنی سورەتی فاتیحا یان سوجدە نەبردن لەسەر حەوت ئەندامەکە ، یان تەحیات نەخوێندن ،یان تەکبیرەی یەکەم ... هتد

دووەم : مەرج (الشرط) / وەکو روکنە بەنەبونی هەریەك لە شەرتەکان کە نۆ شەرتە نوێژ بەتاڵ دەبێتەوە ،بەڵام جیاوازی لەگەڵ روکن ئەوەیە کە روکن بریتیە لەوکارانەی کە لە ناوەوەی نوێژ ئەنجامدەدرێ بەڵام شەرت لەدەرەوەی نوێژە بۆ نموونە ، اسلام واتا کابرا دەبێ مسوڵمان بێ ، العقل واتا دەبێ ئاقڵ بێ شێت نەبێ ، یان دەست نوێژ یان عەورەت داپۆشین کە سەروی چۆك و خوار ناوك دەگرێتەوە یان نیەت یان [دخول الوقت] کە باسەکەمان و ئامانجمان ئەوە شەرتەیە دخول وەقت واتا دەبێ نوێژەکە کاتی هاتبێ نابێ ئەگەر لەپێش کاتی خۆی بکرێ ئەوا نوێژەکەت باتڵە تەنها وەرزشەکەت بۆ دەمێنێتەوە .

سێیەم : (واجب)/ئەنجام دەری پاداشت وەردەگرێ وە نەکردنیشی سزادەدرێ.

چوارەم :(سونەت)/ئەنجام دەری پاداشت وەردەگرێ نەکردنیشی سزا نادرێ.

ئێستا زانیمان دخول الوقت شەرتی نوێژە بەبێ هاتنی کاتی نوێژ بەتاڵە ئەیهاوار موسوڵمانان بۆ نوێژی خۆتان بەتاڵ دەکەنەوە بۆیە گرینگیم بەباسی نوێژی بەیانی دا چونکە کاتەکەی زۆر هەستیارە وەزارەتی ئەوقافی مونافیق ئەو هەڵەی قۆستۆتەوە و بەو ڕێگایە نوێژی زۆربەی موسوڵمانان بەتاڵ کردۆتەوە چەند ساڵە ، باشیش بزانن عوزر بۆ هیچ کەس نیە کەبەو کاتەی ئەوقاف نوێژ دەکا نوێژی باتڵە.

چونکە الله تعالى دەفەرموێ : أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ (٨)

ئایا جووتێک چاومان پێنەبەخشیووە؟

وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ (٩)

هەروەها زمان و دوو لێوەشمان پێ نەبەخشیووە؟

وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ (١٠)

ئایا بە منداڵی ڕێنموویمان نەکردووە بۆ ئەوەی شیر لە مەمکەکانی دایکی بخوات؟، لە گەورەیشدا بۆ ئەوەی سەرپشک بێت لە شوێنکەوتنی ڕێبازی ڕاست، یان چەوت؟!

فَلاَ اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (البلد/١١)

کەچی (زۆربەی ئەو خەڵکە) نەیتوانی بەسەر کۆسپ و لەپەرەکاندا زاڵ ببێت و ڕێگای سەرفەرزای بگرێتەبەر .

یان دەفەرمووێ : أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ علىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا (محمد/٢٤)

ئایا ئەوەبۆچی ئەوانەوردبینی لەقورئاندا ناکەن و گوێی بۆ ناگرن؟! یان ئەوەیە دڵەکان لەئاستی ڕاستیدا قفڵ دراوە؟!

بۆیە عوزر بۆ ئەو کەسە نیە پشت لە قورئان بکاو بچێ بەدوای ڕێبازی کافران بکەوێ چونکە لەدوای نازل بونی قورئان حوجە بۆ ئەوکەسە نیە کە خۆی داوەتە پاڵ ڕێبازەکەی الله تعالى کە قورئان و سونەتە و پشتی تێکردوە ، بەبەڵگەی قورئان ڕوونی دەکەینەوە کەچەندین ساڵە نوێژی بەیانی بەهەڵە دەکەن لە شەرتی دخول وقت تێکەوتون بەدوای تەکبیری وەزارەتی ئەوقافی مونافیق کەوتوون .

الله تعالی لە قورئان دەفەرموێ : وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ (بقرة/187)

دە بخۆن و بخۆنەوە هەتا بە ڕوونی بەرەبەیان و سپێدەتان بۆ دەردەکەوێت و لە ڕۆژهەڵاتەوە دیاردەدات و تاریکی شەو لادەبات.

سبب نزولی ئەم ئایەتە:

صحيح البخاري« كتاب تفسير القرآن« سورة البقرة«

باب قوله وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الأبيض من الخيط الأسود من الفجر

حدثنا ابن أبي مريم حدثنا أبو غسان محمد بن مطرف حدثني أبو حازم عن سهل بن سعد قال وأنزلت وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الأبيض من الخيط الأسود ولم ينزل من الفجر وكان رجال إذا أرادوا الصوم ربط أحدهم في رجليه الخيط الأبيض والخيط الأسود ولا يزال يأكل حتى يتبين له رؤيتهما فأنزل الله بعده من الفجر فعلموا أنما يعني الليل من النهار.

يان ، لمَّا نَزَلَتْ: {حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ} [البقرة: 187]، عَمَدْتُ إلى عِقَالٍ أسْوَدَ وإلَى عِقَالٍ أبْيَضَ، فَجَعَلْتُهُما تَحْتَ وِسَادَتِي، فَجَعَلْتُ أنْظُرُ في اللَّيْلِ، فلا يَسْتَبِينُ لِي، فَغَدَوْتُ علَى رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، فَذَكَرْتُ له ذلكَ، فَقالَ: إنَّما ذلكَ سَوَادُ اللَّيْلِ وبَيَاضُ النَّهَارِ.

الراوي : عدي بن حاتم الطائي | المحدث : البخاري | المصدر : صحيح البخاري
<الصفحة أو الرقم: 1916 | خلاصة حكم المحدث : [صحيح]

واتا : لە سەحیحی بوخاری داهاتووە کە کاتی خۆی سەحابەکان بۆ ڕۆژو گرتنیان دەهاتن دەزوویەکی ڕەشیان لە پێیەکیان دەبەست و دەزوویەکی سپیش لە پێیەکەی تریان دەبەست ،ئەوان هەر بەردەوام دەبوون لەخواردن تا وای لێدەهات بەبینینی ڕەنگی هەردووکیان لێکدەکردەوە بەڵام دواتر الله زیادەی

کۆتایی ئایەتەکەی دابەزاند کە وشەی فەجری بەرەبەیانی تێدایە ئینجا زانیان کە ئەمە لەگەڵ تەواو بونی ڕەشایی شەو و سەرەتای ڕوناکیەتی بۆیە پێغمبەر صلى الله عليه وسلم پێی فەرموون (ئەم ئایەتە مەبەستی جیابونەوەی ڕەشایی شەوو سپیاتی بەرە بەیانە)

فەرموودەیەکی تر،، كُلوا واشرَبوا ، ولا يَهيدنَّكمُ السَّاطعُ المُصعِدُ ، فَكُلوا واشرَبوا حتَّى يعترضَ لَكُمُ الأحمرُ.

الراوي : طلق بن علي الحنفي المصدر : سنن أبي داود رقم الحديث : 2004

پێغمبەری الله ، صلى الله عليه وسلم ، فەرمووی بەسەحابەکان ، (ئێوە هەر بخۆن و بخۆنەوە با پانتایی دەرکەوتن و درەوشاوەکەی با ڕێتان لێنەگرێت لەخواردن ئێوە هەر بخۆن هەتا پانتای سوراییەکتان لێبەدیار دەکەوێ).

وەلە فەرموودەیەکی تر پێغمبەر صلى الله عليه وسلم باسی دوو فەجرەکە دەکا و ڕوونیدەکاتەوە کەی کاتی نوێژە و کەی کاتی پارشێوە.

الفجرُ فجرانِ ، فجرُ يحرُمُ فيها الطعامُ و تحلُّ فيه الصلاةُ و فجرُ تحرُمُ فيه الصلاةُ و يحلُّ فيه الطعامُ.

الراوي : عبدالله بن عباس | المحدث : السيوطي | المصدر : الجامع الصغير الصفحة أو الرقم: 5958 | خلاصة حكم المحدث : صحيح

التخريج :أخرجه ابن خزيمة (356)، والحاكم (687)، والبيهقي (8260).

واتە: فەجر دوو فەجرە یەکەمیان خواردن تێیدا دروستە واتا پاشێو بەڵام نوێژ تێیدا دورست نیە ،فەجری دووەمیان پاشێو تێیدا دروست نیە نوێژ تێیدا دروستە.

وەلە فەرموودەیەکی تر: سمِعتُ ابنَ عبَّاسٍ يقولُ هما فجران فأمَّا الَّذي يسطعُ في السَّماءِ فليس يُحِلُّ ولا يُحرِّمُ شيئًا ولكنَّ الفجرَ الَّذي يستبينُ على رءوسِ الجبالِ هو الَّذي يُحرِّمُ الشَّرابَ

الراوي : عطاء بن أبي رباح | المحدث : ابن كثير | المصدر : تفسير القرآن

الصفحة أو الرقم: 321/1 | خلاصة حكم المحدث : إسناده صحيح.

واتا : ابن عباس رەزای اللە ی لێبێ دەفەرموێ / دوو فەجری بەرە بەیانن ئەمانە فەجرێکیان کە بەدەر دەکەوێ و سەرەتا بەرز دەبێتەوە دەدرەوە شێتەوە ئەوە نەکاتی نوێژ پێی دروست دەبێت نەکاتی خواردنیش حەرام دکا بەڵام فەجرەکەیتریان کە رووناك دەبێتەوە بەبەردەوامی لەسەرەوەی چیاکان ئەوەیە کە خوارن و خواردنەوە قەدەغە دەکا .

باش بزانن زۆربەی خەلکی لەفەجری یەکەم دەست لەخواردن هەڵدەگرن و نوێژ دەکەن بەپێی بانگە ساختەکەی ئەوقافە مونافیق ئەووش باتڵە.

وەهەروەها لە سەردەمی پێغەمبەری اللە ،صلی اللە علیە وسلم، دوو بانگ هەبوو بۆ کاتی بەیانی یەکێکیان بیلال دەیدا کە هێشتا دونیا تاریك بوو بۆ ئەوە نەبوو دەست لەخواردن هەڵبگرن و نوێژی بەیانی بکەن بەڵکو بانگی پێشوەختەبوو ، ئەوەی تر ابن ام مکتومی نابینا دەیدا ئەوکاتە کاتی فەجری سپێدە بوو پیغەمبەری اللە فەرمانی کرد کە لەکاتی بانگدانی یەکەمی بیلال ئێوە هەر بخۆن واتا پارشێو بکەن چونکە ئەوکات دنیا تاریکە تا بانگی دووەم دەدرێ لەلایان ابن ام مەکتومی نابینا ئەوکات دەست لەخواردن هەڵگرن و نوێژ بکەن چونکە ئەو بانگ نادات تا فەجری سپێدە دەردەچێت ،،

عن الأسوَدِ بنِ يَزيدَ قال: قُلتُ لِعائِشةَ، أُمِّ المُؤمِنينَ: أيَّ ساعةٍ تُوتِرينَ؟ قالت: ما أُوتِرُ حتى يُؤَذِّنوا، وما يُؤَذِّنونَ حتى يَطلُعَ الفَجرُ. قالتْ: وكان لِرَسولِ اللهِ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ مُؤَذِّنانِ: بِلالٌ، وعَمْرُو ابنُ أُمِّ مَكتومٍ. فقال رَسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: إذا أذَّنَ عَمْرٌو فكُلوا واشرَبوا؛ فإنَّهُ رَجُلٌ ضَريرُ البَصَرِ، وإذا أذَّنَ بِلالٌ فارْفَعوا أيديَكم؛ فإنَّ بِلالاً لا يُؤَذِّنُ -كذا قال- حتى يُصبِحَ.

الراوي : عائشة أم المؤمنين | المحدث : ابن كثير | المصدر : الأحكام الكبير

الصفحة أو الرقم: 91/1 | خلاصة حكم المحدث : رجال إسناده ثقات

یان ،، إنَّ بلاَلاً يُؤَذِّنُ بلَيْلٍ، فَكُلُوا واشْرَبُوا حتَّى يُنَادِيَ ابنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، ثُمَّ قالَ: وكانَ رَجُلاً أعْمَى، لا يُنَادِي حتَّى يُقالَ له: أصْبَحْتَ أصْبَحْتَ.

الراوي : عبدالله بن عمر | المحدث : البخاري | المصدر : صحيح البخاري

لەوانەیە کەسێك بڵێ باشە ابن ام مکتوم نابینا بوو چۆن زانی کاتی سپێدەیە و کاتی نوێژە سەیری حدیثەکە بکە خەڵکەکە پێیان وتوە بەیانیت بەسەر داهات بانگ بدە (أصْبَحْتَ أصْبَحْتَ)

وسەحابەی بەڕێز حذیفة پرسیاری لێدەکەن باشە چ کاتێك پارشێوت تەواو دەکرد لەگەڵ پێغەمبەری الله صلی الله علیه وسلم (واتا کەی دەستان هەڵدەگرت) ئەویش فەرمووی هەر تەواو ڕووناك بوو بەس ڕۆژ دەرنەکەوتبوو.

حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ قَالَ: قُلْتُ لِحُذَيْفَةَ: أَيُّ سَاعَةٍ تَسَحَّرْتُمْ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: " هُوَ النَّهَارُ إِلَّا أَنَّ الشَّمْسَ لَمْ تَطْلُعْ" أخرجه الإمام أحمد

ڕیوایەتێك هەیە لە سحابەی بەڕێز ابي برزه كە باسی نوێژی بەیانی دەکا لەگەڵ پێغەمبەری الله صلى الله علی وسلم ، کەنوێژی بەیانی دەست پێدەکرد هەریەك لە ئێمە ئەوەی تەنیشت خۆی دەناسیەوە وە پێغەمبەری الله نزیکەی 60 تا 100 ئایەتی دەخوێند ،

كانَ النبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ يُصَلِّي الصُّبْحَ وأحَدُنا يَعرِفُ جَلِيسَهُ، ويَقْرَأُ فيها ما بيْنَ السِّتِّينَ إلى المِائَةِ.

الراوي : أبو برزة الأسلمي نضلة بن عبيد | المحدث : البخاري | المصدر : صحيح البخاري.

وەلە ڕیوایەتێکیتر دایکمان عائیشە رەزای الله ی لێبێ دەفەرمووێ :پێغەمبەری الله (صلی الله علیه وسلم) نوێژی بەیانی لە ئێلیدا دەکرد جائافرەتان خۆیان دائەپۆشی نەئەناسرانەوە لەئێلیدا.

إن كان رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم ليصلي الصبحَ فينصرفُ النساءُ متلفِّعاتٍ بمُروطِهن ما يُعرفن من الغَلَسِ.

الراوي : عائشة أم المؤمنين | المحدث : البخاري | المصدر : صحيح البخاري.

وەرپوایەتێکی تر کە سەحابەی بەرێز سالمی کوڕی عبید الله دەیگێرێتەوە دەفەرمووێ ڕۆژێك لە ژوورەکەی ابو بکر الله لێی ڕازی بێت ، بووم ئەوەندەی الله ویستی شەونوێژی کرد دوواتر فەرمووی برۆ دەرەوە بزانە فەجر دەرچووە ؟ منیش چومە دەرەوەو گەڕامەوە پێم وت سپیاتیەك بەرز بۆتەوە بۆ ئاسمان ، دوواتر دیسان دەستی بەنوێژ کردەوە ئەوەندەی الله ویستی لێبوو ، دیسان وتی برۆ دەرەوە بزانە فەجر دەرچووە ؟ منیش دەرچوم دوواتر گەڕامەوە وتم ئەوە سۆرایەتیەك دەرچووە ابو بکر فەرمووی ئێستا کاتیەتی پارشێوم پێڕا گەیەنرا

وعن سالم بن عبيد الله قال : "كنت في حِجر أبي بكرٍ الصِّديق ، فصلى ذات ليلة ما شاء الله ثم قال : اخرج فانظر هل طلع الفجر ؟ قال : فخرجت ثم رجعت فقلت : قد ارتفع في السماء أبيضُ ، فصلى ما شاء الله ثم قال : اخرج فانظر هل طلع الفجر ؟ فخرجت ثم رجعت فقلت : لقد اعترض في السماء أحمرُ ، فقال : هَيْتَ الآن ، فأبْلِغْني سَحوري ". رواه الدارَقُطني بإسناد صحيح.

وە سەحابەی بەرێز علي کوڕی ابی تاڵیب الله لێی ڕازی بێت کاتێك نوێژی بەیانی دەکرد دەیفەرموو : ئائەمەیە دەرکەوتنی هێڵی سپی لە هێڵی ڕەش لەبەرە بەیاندا .

عن عليٍّ أنه صلى الصبحَ ثم قال الآن حين تبيَّن الخيطُ الأبيضُ من الخيطِ الأسودِ. المحدث : ابن حجر العسقلاني | المصدر : فتح الباري لابن حجر الصفحة أو الرقم: 162/4 | حكم المحدث : إسناده صحيح

وەچەندەها بەڵگەی ڕوون و ئاشکرای تریش هەیە بەڵام حەزم لێینیە شتێکی درێژ دەربچێ لەبەرئەوەی بەخۆشمەوە وە زۆرینەی مسوڵمانان لەگەڵ خوێندنەوەی درێژ هاوڕێ نین بەداخەوە وە باش بزانن

الله تعالى دەفەرمووێ: [إنَّ الصَّلاَةَ كَانَتْ على َالمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا]

واتە:بەڕاستی نوێژ لەسەر ئیمانداران فەرزە لەکاتی دیاریکراودا دەبێ ئەنجام بدرێت.

بۆیە ناکرێ لەکاتی خۆی نوێژەکان نەکەیی و پێش بخرێ کە لەسەرەتاوە ئاماژەم پێدا کە یەکێك لە شەرتەکانی نوێژ (دخول الوقت)ە بەبێ هاتنی کاتی نوێژ ، نوێژبکەی ئەوا بەتاڵە پێویستە تەبەیوون بکەی لە کاتەکەی.

لەکۆتاییدا دەڵێم من تەحقیقم بۆ کاتی فجر کرد کە نزیکەی 40 تا 45 دەقە لەپاش ئەوبانگە ساختەیەی ئەوقافە ، ئەوکاتەی وەزارەتی ئەوقافە کافر دیاری کردووە تێیدا بانگی بەیانی دەدرێ هێشتا ئاسمان ڕەشە هیچ پەڵەی ڕەش و سپی لێك جیانەبونەتەوەو کاتی نوێژی بەیانی نیە وەکاتی دەست هەڵگرتن لە پارشێو نیە..

لە دووای خوێندنەوەی ئەو نامیلکەیە بەوکاتەی بانگی ئەوقاف نوێژ بکەی ئەوە نوێژەکەت بەتاڵە ،والله اعلم ...

نووسینی :أبو شهاب الكردي

ئامادەکردنی: دامەزراوەی انفال

الثلاثاء ١ رمضان ١٤٤٢ هـ

